

В роботі підкреслюється необхідність формування готовності к іноязычній професійній діяльності майбутніх спеціалістів туризму на основі особистісно-орієнтованого підходу. Готовність спеціаліста туризму визначена як процес, який відображає науково і методично обґрунтовані заходи, спрямовані на формування рівня іноязычної професійної компетентності особистості, необхідної для організації туризму різних груп населення і успішної роботи у всіх галузях сфери обслуговування з урахуванням сучасних умов ринку праці.

Ключові слова: професійна діяльність, програма підготовки, формування готовності к професійній діяльності, теоретична і практична іноязычна підготовка, педагогічні умови.

Окорна Y.V.

The professionally oriented foreign language communicative competence formation for non-linguistic specialties students

(National university of food technologies: from development experience)

The article is devoted to the problem of future specialists training in tourism. The basic requirements for the specialists in tourism sphere and peculiarities of tourist foreign language education in high schools are given in this work. The essence and contents of components readiness for future specialists' professional activity in international tourism are determined and criteria, indexes and levels of their display are characterized. The model of the students training system of tourism faculty for sport health activity, psychological and pedagogical conditions of its foreign language realization, and also program and methods of the formation of future specialists' readiness to the professional activity in sport-health tourism are offered.

The basic results of scientific work have confirmed the effectiveness of the offered model of readiness formation to the future specialists' foreign language professional activity in sport-health tourism in high schools. Also in the articles are listed components of professional training specialists on tourism issues and shows the main areas on which the teaching tourism specialists happening – managers of tourism and recreation, financial managers, animators, guides, experts in cultural tourism.

The article examines the current state and realities of the processes of preparation specialists of the tourism industry in Ukraine. Tourism industry declared as a priority sector of the national economy in Ukraine. That is why tourism needs availability of qualified and competent personnel who have continued to develop the tourism industry at a high level. The article identifies the key requirements for professional skills of future professionals.

Key words: professional activities, training, formation of readiness for professional activities, theoretical and practical foreign language training, educational environment.

Подано до редакції 07.04.2014.

УДК 7.012:378.147

© 2014

Пархоменко К.О.

РИСУНОК ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто значення дисципліни «Рисунок» як фундаментальної основи при становленні професіоналізму викладача з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Доведено необхідність малювання з натури; обґрунтовано, що основою в малюнку є форма, що тон і форма неподільно взаємопов'язані. Визначено доцільність використання методу геометризації, проаналізовано засоби вираження форми.

Ключові слова: академічний рисунок, малювання з натури, інтуїтивне та образне мислення, конструктивний аналіз, геометризація, форма, тон, лінія.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В системі сучасної підготовки фахівців з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, однією з фундаментальних дисциплін є рисунок. Рисунок являє собою систему, яка дозволяє створити гармонійну, естетично розвинену особистість, здатну відтворити не тільки власні емоції, але й емоції та ритм культури в цілому на площині.

Основа академічного рисунку складається з теорії та практики, які невід'ємно взаємопов'язані. Відточення практичної підготовки є основною умовою для створення високопрофесійного художника-викладача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У розвитку художньої думки, методики викладання образотворчої грамотності та художньої системи, значний вплив внесли видатні мистецтвознавці, художники-викладачі О.Л.Корольов, А.П.Лосенко, В.К.Шебуєв, П.П.Чистяков, І.Ю.Рєпін, О.А.Іванов, К.П.Брюлов, Д.М.Кардовський, А.Ашбе, С.О.Григор'єв, але особливість методики навчання майбутнього фахівця з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва потребує детального розгляду.

Формулювання цілей статті... Тому метою дослідження є обґрунтування важливості вивчення дисципліни «Рисунок» майбутнім викладачам образотворчого мистецтва задля розвитку творчих здібностей і професіоналізму.

Виклад основного матеріалу дослідження... Методика викладання дисципліни «Рисунок» вивчалася О.Л.Корольовим, А.Ашбе, Д.М.Кардовським та іншими. Так, академік О.Л.Корольов прийшов до думки, коли виправляв помилки в роботах учнів, до того, що такий метод мало ефективний, так як скоує ініціативу у творчому осмисленні процесу малювання і не виключає повторення колишніх помилок. Він, вважаючи, що головним в освіті є навчання аналітичному мисленню, розумінню форми в її конструктивних, анатомічних та біомеханічних

взаємозв'язках, які в кінцевому результаті забезпечать стабільний успіх при малюванні як з натури так і за уявленнями. «Важно не просто нарисувати натурщика, а важно оволодіти значенням или познати содержание форми и вообще форму, чтобы затем рисовать от себя. Без этого невозможно сделать ничего в творчестве значительного..., ведь свобода и полет творчества зависит от того, насколько человек владеет формой» [3].

Методика А.Ашбе була орієнтована на розвиток індивідуальних цінностей. Він вважав, що потрібно розпочинати з послідовної побудови форми предмета від найпростіших геометричних тіл – кулі, циліндра. Він говорив, що в основі навіть найскладнішої форми, наприклад голови людини, лежить якась велика форма, що нагадує якусь найпростішу геометричну форму: голова – кулясте тіло, шия – циліндр. На початковій стадії побудови зображення потрібно намітити його геометричну першооснову, а потім переходити до послідовного виявлення характеру натури. Передати переконливо (реалістично) форму предмета на площині можна тільки за допомогою тону. Тоновий розбір малюнка – моделювання тоном – є одним з головних засобів передачі форми.

Д.М.Кардовський вважав, що навчання рисунку та живопису від початку й до кінця повинно вестися тільки з натури. Моделлю є натюрморт, одягнена та оголена фігури людини. Фахівець стверджує, що застосування на початку навчання малювання з античних фігур, гіпсових масок, копіювання рисунку та живопису є неприпустимими. Всі види образотворчих мистецтв мають справу з пластичною формою [4, с. 49]. Отже, стає зрозуміло, що в основу живопису і рисунку має бути покладено вивчення законів зображення форми. Малюнок є побудовою графічним шляхом форми на площині, тому насамперед необхідно опанувати малюнок, щоб надалі на його основі та у зв'язку з формою будувати живопис.

Рисунок – основа професійної майстерності кожного художника. Він є осмисленням предметної дійсності та середовища в цілому завдяки графічним засобам та прийомам.

По-перше, майбутній викладач має навчитися малювати з натури. Розглянемо особливості процесу малювання з натури.

Малювання з натури дозволяє людині розвивати почуття, пізнавати конструктивну будову середовища, спонукає до інтуїтивного та образного мислення. Завдяки виконанню подібних завдань у фахівця починає розвиватися логічне та просторове мислення, зорова пам'ять. Під час роботи як з натури, так і по пам'яті систематизуються теоретичні надбання, закони, принципи тощо. Починає активізуватися творча діяльність студента.

Малювання з натури – це своєрідний процес пізнання і відображення світу природи – вічного джерела, з якого черпає свої сили мистецтво. Саме малюнок становить фундамент всієї образотворчої діяльності і допомагає опанувати основами професійної грамотності й майстерності [2].

Рисунок з натури – це не просто фіксація того, що ти бачиш, це складний процес створення зображення за допомогою візуального спостереження з використанням знань та уявлень, які були накопичені раніше, та які доповнюють зорове сприйняття. Творчий процес малювання – це процес перетворення результатів спостереження в художніх образах. Художні образи формуються поступово, в процесі пильного спостереження та осмислення особливостей побудови форми предметів та зображення їх на площині засобами малюнка за законами реалістичного мистецтва.

Специфіка роботи майбутнього викладача з образотворчого мистецтва потребує наявності добре розвинутої пам'яті, уяви, вміння упевнено малювати без використання натури.

Бажаючи сприяти розвитку творчих здібностей майбутніх викладачів образотворчого мистецтва, слід періодично, після виконання рисунка з натури видавати завдання, які пов'язані з розвитком пам'яті та уяви. Їх треба орієнтувати не тільки на надбання механічних навичок та вмінь, але й ініціювати в них творчу ініціативу та потребу у творчій діяльності, направляти їх на розвиток та закріплення глибинних якостей творчої особистості.

По-друге, для вирішення будь-яких завдань з дисципліни «Рисунок» необхідно вивчити конструктивну будову самого предмета та осмислити його положення в просторі. Конструктивний аналіз об'єкта – визначення формоутворення, взаємного розташування частин і цілого зображуваного об'єкта в просторі. Застосування методу конструктивного аналізу допомагає зрозуміти та вивчити предмет, а потім зобразити його на площині. Компонентами конструктивного аналізу є співставлення натури з геометричними тілами, вивчення лінійної перспективи, пластичної анатомії людини і тварин, а також пластики рослинних форм. Загальновідомо, що в основі всього різноманіття форм оточуючого світу лежить невелика група геометричних тіл: куля, призма, конус і різні багатогранні тіла. Для того, щоб ясніше і точніше уявити собі конструкцію і об'ємну форму предметів, їх необхідно зіставити з тими чи іншими геометричними тілами. Щоб вірно провести конструктивний аналіз предмета, необхідне знання лінійної перспективи. В опануванні методом конструктивно-просторового аналізу фахівцю допоможе знання пластичної анатомії. Знання кісток, м'язів, сухожилів, їх взаємозв'язок дозволяє зрозуміти будову людини [1].

По-третє, об'ємна форма предмета передається на малюнку не тільки правильною перспективною і конструктивною побудовою, а й світлотінню. Кожний об'ємний предмет обмежується кривими або площинними поверхнями, які при освітленні потрапляють в різні світлові умови: промені світла нерівномірно висвітлюють

предмет. При цьому одні частини поверхні отримують більше світла, інші – менше. Ступінь освітленості поверхні предмета змінюється, насамперед, у залежності від відстані до джерела світла: чим далі від поверхні знаходиться джерело світла, тим слабше він освітлений, і, навпаки, чим ближче знаходиться джерело світла, тим сильніше освітлення. Освітленість поверхні предметів залежить також від відстані між предметом і глядачем. При віддаленні, освітлені поверхні поступово темніють, а затемнення – світлішають. Ступінь освітленості поверхні залежить також від кута падіння променів світла на поверхню. Найбільш сильно висвітленою є та поверхня, на яку промені падають під прямим кутом. Чим більше нахил променів світла до поверхні, тим менше променів падає на неї, тим слабше вона освітлена. Освітлення предмета залежить від фактури і кольору самої поверхні: гладка, полірована поверхня більше відбиває світло, ніж жорстка і матова. Крім того, поверхні темного кольору поглинають більше світлових променів, а відображають менше. Знаючи закони розподілу світлотіні на кулі, циліндрі, циліндричних і площинних поверхнях, можна легко розібратися в світлотіні будь-яких складних за формою предметів [1].

По-четверте, зображуючи форму, художник передає її внутрішню сутність і зовнішній вигляд. У поняття пластичної форми входить: структура, маса, вага, співвідношення елементів, просторове рішення, композиція, тобто розміщення елементів форми на площині [5].

Тобто бачимо, що основою в малюнку виступає форма, яка допомагає створити правильні пропорції, передати об'єкт дослідження у просторі та часі. Як було зазначено, складна форма є результатом взаємодії простих форм. Умовою передачі форми є чітке та просторове розташування кожного лінійно-тонового елементу або градацій у предметі. Метод геометризації є фундаментом у конструктивному, об'ємно-просторовому вирішенні завдань рисунка. «Жива форма» не є правильною геометричною формою, але за схемою виконання вона наближається до стандартних геометричних форм і, таким чином, повторює закони розповсюдження світла за площинами, які віддаляються [4, с. 51].

По-п'яте, одним з засобів вираження форми є тон. Знання законів тону та освітлення є обов'язковою вимогою правильного рисунку. Задачею викладача з образотворчого мистецтва виступає розв'язання чуттєвих градацій тонового рішення у майбутніх фахівців. Під тоном розуміють кількість світла, який віддзеркалюється кожною поверхнею предмета [4]. Цілісність рисунка залежить від правильно знайденого та витриманого тонового рішення. Тонові рішення можуть бути вирішені лише в зв'язку з вивченням форми [4].

Тон може передавати відчуття кольору, не втрачаючи при цьому передачу власного тону, забезпечуючи читабельність силуету предмету та цілісний простір зображення. Освітлена і тінюва частини предмету створюють основні градації світла та тіні. Освітлена частина має градації напівтонів, а тінюва – втричі збільшені ці градації: власна тінь, рефлекс, падаюча тінь. При створенні тонового рисунку необхідно слідкувати за густотою тону, який створює глибину зображення. Також тон розкриває психологічні особливості моделі та створює образ. В натурі є форми – нескінченні площини, отже, виконання усіх цих площин потребує нескінченної множини напівтонів.

За однією з методик викладання рисунку, на першому етапі роботи над ним, вважається необхідним відокремити побудову форми від тону, для того щоб точніше вирішити конструкцію [4, с. 28]. Ми можемо не погодитися з цією версією, тому що конструкція і тон є неподільними.

Інша методика стверджує, що форма й тон неподільно пов'язані між собою, намалювати форму без тону неможливо. Шлях конкретизації форми полягає в поступовому виявленні її поверхневої конструкції за допомогою світлотіньових відносин. Побудова поверхні предмета найкраще вирішується за допомогою форм-площин [4, с. 31]. Визначаючи специфічні особливості рисунка, необхідно вважати, що важливим в роботі над ним є характер побудови об'ємної форми [4, с. 32].

Відрив від внутрішнього устрою форми, обмеження аналізу форми, переважання схематизму побудови – відштовхує студента від живої, реалістичної форми [4, с. 35].

В роботі над рисунком з природи важливу роль відіграє не умовна, не існуюча у природі контурна лінія, а відмежування об'єму від простору. Лінія – є ще одним з основних засобів образотворчого мистецтва. Лінійним малюнком можна передати враження об'єму предмета. Якщо лінія будує форму в пропорціях і перспективі, а товщина лінії змінюється щодо об'єму предмета, проявляються пластичні властивості форми [4, с. 67].

Рисунок виступає фундаментальною дисципліною, яка впливає на сприйняття оточення та осмислення і узагальнення досвіду.

Висновки... Дослідивши основи викладання дисципліни «Рисунок», можна вважати, що вона впливає на становлення професіоналізму майбутнього викладача образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Академічний рисунок складається з теорії та практики, які невід'ємно взаємопов'язані. Відточення практичної підготовки є основною умовою для створення високопрофесійного художника-викладача.

Отже, при цілеспрямованій роботі над рисунком, у майбутнього фахівця з образотворчого мистецтва розвиваються такі якості, як спостережливість, пам'ять, уява, конструктивне та просторове мислення. Визначаючи специфічні особливості рисунка, необхідно вважати, що важливим в роботі над ним є характер

побудови об'ємної форми, винайдення конструктивної будови, оперування та володіння тоном, лінією. Обмеження аналізу форми, незнання прийомів та принципів, переважання схематизму побудови – наближає студента до неживої, непросторової форми та зображення.

Література

1. Академический рисунок как методическая система обучения изобразительному искусству. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=883>.
2. Анатомический и учебный рисунок. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.practicum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=145.
3. Королев А.Л. Методика преподавания учебного рисунка. / А.Л.Королев. – С-Пб: Михайловское. 2005. – 68 с.
4. Ростовцев Н.Н. Рисунок. Живопись. Композиция / Н.Н.Ростовцев, С.Е.Игнатьев, Е.В.Шорохов. – М. : Просвещение, 1989. – 207 с.
5. Теория изобразительной формы. Рисунок и его значение в изображении. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://be.convdocs.org/docs/index-86639.html.page=6>.

Пархоменко К.А.

Рисунок как фундаментальная дисциплина в развитии творческих способностей и профессионализма будущих преподавателей изобразительного и декоративно-прикладного искусства

В статье рассмотрено значение дисциплины «Рисунок» как фундаментальной основы при становлении профессионализма преподавателя по изобразительному и декоративно-прикладному искусству. Доказана необходимость рисования с натуры, обосновано, что основой в рисунке есть форма, тон и форма нераздельно взаимосвязаны. Доказана целесообразность метода геометризации, проанализированы средства выражения формы.

Ключевые слова: академический рисунок, рисование с натуры, интуитивное и образное мышление, конструктивный анализ, геометризация, форма, тон, линия.

Parkhomenko K.O.

Drawing as a fundamental discipline in the development of creative abilities and professionalism of future teachers of fine arts

One of the fundamental disciplines in the contemporary training in the fine and decorative arts are drawing. The subject of the research is determination of the benefits of practical skills to create a highly professional artist and teacher. The aim of research is justification of the importance of studying the subject «Drawing» of the future teachers of fine arts for the development of creative abilities and professionalism. The research used general scientific methods (method of determinism, systematization method, the method of development), methods of observation, and synthesis of teaching experience. According to the research author received the following results. The importance of discipline «Drawing» as the fundamental basis for the establishment of teacher professionalism fine and decorative arts was considered. The necessity of drawing from life was proved. The correlation between tone and shape was substantiated. The feasibility of the method geometrization was proved. The means of expressing form were analyzed. The future specialist of fine art develops qualities such as observation, memory, imagination, design and spatial thinking. Studying of discipline «Drawing» affects the perception and understanding of the environment and summarizes the experience.

Key words: academic drawing, drawing from life, intuitive and creative thinking, constructive analysis, geometrization, form, tone, line.

Подано до редакції 23.03.2014.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Караман О.Л.

УДК:37.03+159.923+37.036

© 2014

Пилипюк Т.В.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається систематизація та узагальнення знань студентів як необхідна умова творчої самореалізації майбутніх учителів початкової школи. Систематизація та узагальнення, сприятимуть формуванню необхідних умінь під час вивчення окремих дисциплін та допоможе набуттю знань щодо творчої діяльності вчителя, формуванню вміння аналізувати власну творчу діяльність й творчу діяльність молодших школярів; сприятимуть позитивному ставленню вчителя до пізнавально-творчої діяльності та вміння організувати творчу діяльність.

Ключові слова: самореалізація, узагальнення та систематизація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Проблема узагальнення і систематизації – давнішня психологічна і педагогічна проблема. З історії педагогіки відомо, що кожний видатний дидакт минулого торкався цих питань. Зокрема Я. А. Коменський неодноразово у своїх працях підкреслював необхідність дотримуватися послідовності у вивченні матеріалу, тобто всі заняття повинні влаштовуватись таким чином, щоб наступне завжди базувалось на попередньому, а попереднє зміцнювалось наступним. Його поради не втратили свого значення і до цього часу. К. Д. Ушинський звертав увагу на те, що тільки система, звичайно, розумна, яка виходить з самої суті предметів, дає нам владу над нашими знаннями. Він не тільки вимагав від учителів застосовувати принцип систематичності у процесі навчання, але й надавав великого значення виробленню в учнів умінь самостійно узагальнювати і систематизувати набуті знання зі шкільних предметів [1].